



PONÈNCIA II

PROGRAMES CIUTAT-ESCOLA: ESCENARIS I EXPERIÈNCIES PER A LA CONSTRUCCIÓ DEL CONEIXEMENT

Jesús Rul i Gargallo

Introducció

1. L'educació és un tresor per a les persones
2. L'educació integra les experiències vitals i els aprenentatges formals
3. La construcció del coneixement: de la informació al coneixement i del coneixement a la informació
 - 3.1. El binomi coneixement-informació
 - 3.2. La persona construeix el coneixement des de la realitat i produeix la informació des del coneixement
4. Les persones educades creen la vida democràtica de la societat
5. Els programes ciutat-escola

Des de fa uns anys, algunes ciutats de l'entorn europeu estan promovent iniciatives per acostar el patrimoni cultural, econòmic, associatiu, solidari, esportiu, recreatiu, etc., a nens i joves amb una clara intencionalitat educativa. Una d'aquestes iniciatives, consolidada al llarg dels últims deu anys, és l'experiència dels Programes Ciutat-escola, impulsada per l'Ajuntament de Barcelona a través del Consell de Coordinació Pedagògica, que posa a l'abast de les escoles escenaris i recursos –relacionats amb els continguts curriculars de les àrees de l'Educació Infantil, Primària i Secundària– d'un munt d'institucions públiques i privades, i multiplica així les oportunitats d'aprenentatge del alumnes.

La contribució de la ciutat a l'educació dels ciutadans, especialment dels nens i dels joves, en aquesta xarxa creixent de ciutats amb vocació educadora és un potent recurs que obre vies a l'observació, a l'experiència i a les relacions amb altres realitats i que produeix un efecte d'eixamplament de l'horitzó i de la perspectiva sobre els fenòmens naturals i socials, que connecta directament amb els objectius generals de l'educació obligatòria.

A l'inici del segle XXI, els nexes creixents entre l'educació escolar i les oportunitats educatives procedents del medi sociocultural i econòmic, ampliat pels mitjans tecnològics d'informació i comunicació, van dibuixant noves interaccions que en el temps donaran lloc a noves realitats educatives que, com en altres etapes històriques, hauran d'optar dins del binomi "individu/societat", les formes extremes del qual són: donar oportunitats als individus per al desenvolupament lliure de la seva personalitat, o instrumentalitzar-los segons motius diversos relacionats amb les ideologies, els interessos, el poder, el mercat, etc.

A continuació, estudiarem l'educació i l'aprenentatge com a capital humà en la doble dimensió individual i comunitària. Els sabers, les capacitats i els valors adquirits per les persones constitueixen la seva principal riquesa, és a dir, el coneixement.

La construcció del coneixement és l'afer de l'educació, i la consegüent producció d'informació és la tasca de la cultura, això és, literatura, art, institucions, manufactures, productes, serveis, etc.

L'educació és responsabilitat de l'individu, de la família, de la ciutat i també de les institucions nacionals, estatals i internacionals.

Els programes ciutat-escola són una contribució específica de la ciutat a nens i joves, a les escoles i als docents. Es tracta de promoure i d'oferir escenaris densos i saturats d'estímul cultural, adequadament articulats, i experiències riques en contingut emocional, humà, intel·lectual i tecnològic perquè els alumnes dimensionin els aprenentatges escolars.



1. L'EDUCACIÓ ÉS UN TRESOR PER A LES PERSONES

La raó de ser de l'educació no és altra que el desenvolupament de les persones a través dels aprenentatges. Les investigacions psicopedagògiques coincideixen a afirmar que el tret que caracteritza l'aprenentatge és la producció de canvis reals i persistents en el comportament de les persones deguts a les interaccions que fa amb el medi per mitjà de l'observació i de l'acció. Però la relació entre aprenentatge i conducta no és mecànica. En efecte, l'aproximació neurològica posa de manifest que els processos cognitius relacionats amb els aprenentatges no són reaccions als estímuls ambientals mitjançant una cadena lineal de causa i efecte, sinó la creació de canvis estructurals en la xarxa neural no lineal del cervell. És a dir, el sistema nerviós interactua amb el seu entorn i modula contínuament la seva estructura, de forma que en tot moment la seva estructura física és una rememoració dels canvis estructurals precedents deguts a factors genètics i experiencials. El sistema nerviós no processa informació del món exterior, sinó que construeix un món mitjançant el seu procés de cognició. Coneixem la realitat a través dels models que construïm per entendre-la i explicar-la, sempre susceptibles de ser canviats i millorats. Aquests models també intervenen en els processos de comunicació, en les decisions que adoptem i en les accions de transformació.

Aquestes aportacions tenen una gran importància per a l'educació: tot allò que observen, fan i viuen les persones –especialment nens i joves–, actualment ampliat pels mitjans tecnològics i que d'alguna forma genera aprenentatges, crea una peculiar visió de la realitat i de la seva relació amb ella que es tradueix en idees, pensaments, emocions, actituds i conductes.

La importància de les experiències que procura el medi familiar, ciutadà, virtual, etc., és tan gran que l'educació escolar no es pot separar de la resta d'aprenentatges que les persones fan en el seu marc vital. La contribució del sistema educatiu formal consistirà, fonamentalment, a posar a l'abast dels alumnes un conjunt d'aprenentatges significatius que qualifiquin les seves cognicions emocionals, psicomotrius, intel·lectuals, ètiques, estètiques i relacionals per aconseguir capacitats o competències instrumentals bàsiques (educació primària i secundària obligatòria), professionals i de recerca (educació secundària i universitària).

Des d'una perspectiva social i econòmica, el paper de l'educació en la societat industrial durant el segle xx s'orientava a la promoció de percentatges reduïts d'alumnes per garantir el manteniment de la vida social i productiva (quadres mitjans i superiors). La resta d'alumnes fracassaven o simplement abandonaven el sistema educatiu i s'incorporaven als quadres baixos i mitjans del sistema productiu.

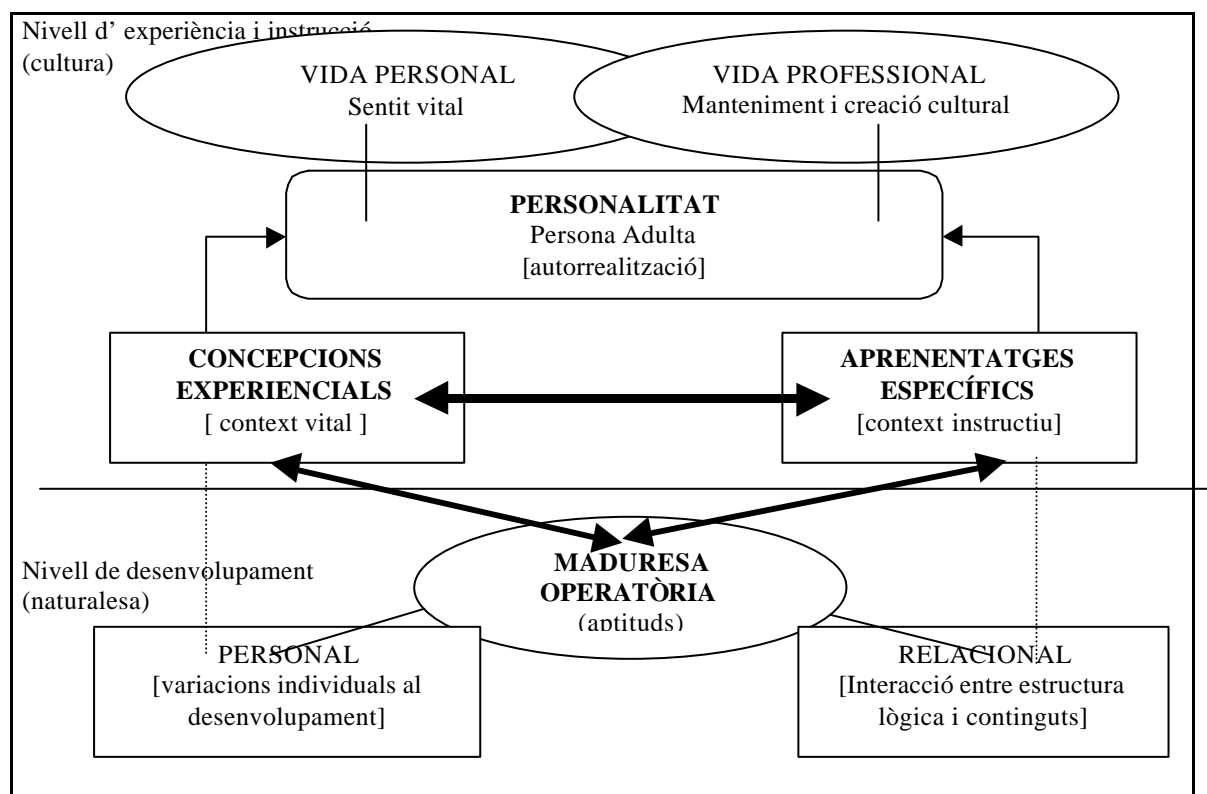
En l'actual societat tecnològica, l'èxit o fracàs social i individual està relacionat amb la integració flexible de les persones –de la majoria de les persones– a un sistema social i productiu canviant; per consegüent, el paper de l'educació és fonamental fins al punt que els déficits formatius importants esdevenen factors que expliquen la marginació i l'exclusió. Cal que l'educació esdevingui més un potent recurs de formació permanent per a totes les persones que no un sistema d'exclusió. Els sistemes educatius, per respondre a aquestes noves necessitats, hauran de multiplicar les oportunitats i ampliar les formes d'aptitud socialment reconegudes i diversificar els seus plans d'estudis en funció de les característiques individuals i de la complexitat social. Aquest és un repte important per a l'educació secundària, de la mateixa manera que ha estat important –i encara ho és– per a la universitat.

La idea més significativa d'aquest estat de coses és que una persona educada té capacitat per seguir aprenent: aprendre de noves experiències i adquirir nous coneixements a partir de la informació. Això vol dir que té capacitat per interpretar el que passa i per endegar estratègies adequades d'acció emprant els recursos del medi. Aquest és el gran tresor.



2. L'EDUCACIÓ INTEGRADA LES EXPERIÈNCIES VITALS I ELS APRENENTATGES FORMALS

El fenomen més significatiu de la trajectòria humana al llarg de tot el procés històric ha estat l'educació. Des del naixement, tot individu rep l'herència cultural, que n'assegura la personalitat com a ens social, a través dels nexes a l'interior del nucli familiar, tribal, ciutadà, nacional i planetari. Cada cultura a partir de les seves pròpies característiques afavoreix, inhibeix o rebutja l'actualització de determinades aptituds o de determinats trets psicoafectius, projecta pressions multiformes sobre el conjunt del funcionament cerebral i intervé com a coorganitzadora i controladora del conjunt de la personalitat. Aquesta és el producte d'una integració en el cervell d'informació seleccionada a través del gens i de la cultura, la transmissió de la qual es realitza pel llenguatge i pels símbols culturals i, individualment es reforça a través de la informació apresada, la qual s'adquireix al llarg del cicle vital a través de les experiències i dels aprenentatges específics. El conjunt de les experiències que viu una persona al llarg de la vida té la força d'emmarcar i delimitar els aprenentatges específics que adquireix en el sistema educatiu, i contribueix a transcendir els estímuls i les necessitats immediates en funció dels valors i de les expectatives que van decantant-se com a conseqüència del temps viscut i que van modelant la personalitat. Experiència i aprenentatge intervenen en la formació de la personalitat adulta i contribueixen a dotar la vida personal d'un sentit vital i a aportar a la vida professional una capacitat de manteniment i de creació cultural. Aquestes idees s'expressen gràficament a la figura següent:



L'experiència vital de les persones abasta i implica el subjecte totalment. Determina el caràcter, les expectatives i la capacitat d'esforç, i dota les persones d'una peculiar visió i relació entre els principis de realitat i de plaer. Proporciona el sentit comú i el sistema de percepcions i de creences. En definitiva, és allò



que permet integrar la diversitat i la heterogeneïtat dels aprenentatges específics tot construint el coneixement. Paral·lelament, la instrucció aporta els aprenentatges específics que dimensionen les perspectives de la realitat i la capacitat d'acció instrumental (capacitat estratègica) per mitjà dels llenguatges (lingüístic, matemàtic, lògic, musical, etc.) i de l'adquisició dels sabers i de les competències.

Cada persona al llarg del cicle vital, però especialment a la infància i l'adolescència, a partir de la visió que li aporta la seva inserció social i emocional està en condicions d'anar seleccionant i integrant en un tot de sentit els diferents aprenentatges en funció dels interessos i les expectatives canviants, que amb els temps articularan un peculiar projecte de vida.

La importància cabdal de l'experiència queda reflectida en un text de 1933 de Walter Benjamin. Recorda una faula recollida en un llibre de contes de la seva infància, aquella en què a l'hora de la seva mort un ancià revela als seus fills que a la vinya hi ha un tresor amagat i que no calia més que cavar per treure'l a la llum. Cavaren, però el tresor no aparegué. No obstant, cada setembre, la vinya dóna els millors fruits de la regió. Llavors, conclou Benjamin, "s'adonen que el pare els ha llegat una experiència: la benedicció no és en l'or, sinó en la laboriositat".

Si, com un moralista, a l'hora de la mort el pare els hagués dit que l'important és la laboriositat, la qüestió no tindria més importància que la d'un bon consell que s'escolta i sovint s'oblida. Plantejat així, com un repte, com quelcom que s'ha de trobar pel propi esforç, per la pròpia experiència, esdevé una troballa, un tresor.

3. CONSTRUCCIÓ DEL CONEIXEMENT: DE LA INFORMACIÓ AL CONEIXEMENT I DEL CONEIXEMENT A LA INFORMACIÓ

Les persones construeixen el coneixement a través d'una peculiar relació entre les experiències vitals i els aprenentatges específics que proporcionen els sistemes educatius.

La construcció del coneixement és l'afer de l'educació. Per ara, l'àrea única del coneixement són les persones, singularment, el cervell de les persones, on radiquen els pensaments i les emocions, presents en tota acció humana. Pensaments i emocions constitueixen un peculiar món interior que cada individu va teixint a partir de les seves condicions naturals i de la seva relació amb l'entorn. Les empremtes que deixen les experiències viscudes en forma de sensacions, percepcions, representacions, imatges, sons, visions, dades, informació, sentiments, vincles, motivacions, etc., tenen la virtualitat de modular l'estructura cerebral. D'aquesta manera el sistema nerviós construeix un món únic i singular mitjançant el procés de cognició. Solament tenim accés a la realitat per mitjà de les imatges, representacions i models que anem elaborant i que ens permeten entendre el que ens envolta tot atribuint-hi explicacions, significats i valors, que hauran d'adaptar-se a la informació procedent de noves experiències i aprenentatges.

Així doncs, es pot afirmar que el coneixement és en cada moment històric i en cada indret particular el que saben, saben fer, senten i fan cada una de les persones. La riquesa d'una persona, família, grup, ciutat o nació està en relació directa amb els coneixements que tenen, això és, amb el que han après a partir de les experiències viscudes i de la docència, sempre que quedi emmagatzemat a la memòria com a competència nova. Aquestes competències adquirides per les persones incrementen llur capacitat d'acció individual i professional, i esdevenen útils per solucionar problemes, adaptar-se a noves situacions o contribuir a la concreció de la identitat personal i comunitària.

L'expressió del coneixement és informació. El coneixement o educació que tenen les persones s'expressa en informació a través de la creació, comunicació i transformació. L'art, la literatura, el llenguatge, el diàleg, la producció de béns i de serveis de tota mena són informació o cultura, atès que es poden descriure, quantificar i qualificar, segons el tipus d'informació de què es tracti.



3.1. EL BINOMI CONEIXEMENT-INFORMACIÓ

El binomi coneixement–informació sintetitza el bucle interactiu entre l'educació que tenen les persones i la cultura social en cada moment històric. Integra dos moviments: el que va de la informació al coneixement i, a la inversa, el que va del coneixement a la informació. El primer és un moviment de subjectivació o personalització, perquè és el procés a través del qual els individus processen i reprocessen informació tot construint sabers, competències i valors per mitjà de la informació que subministren les experiències viscudes i l'ensenyament, que d'una manera sistemàtica i seqüenciada proporciona dades, codis, models, sistemes, procediments, tècniques, etc. El fenomen de l'educació es pot descriure a través d'aquest moviment en què les persones van construint el coneixement.

El segon, en canvi, és un moviment d'objectivació o cosificació, en què les persones amb el que són i han après produeixen informació a través de tres grans estratègies:

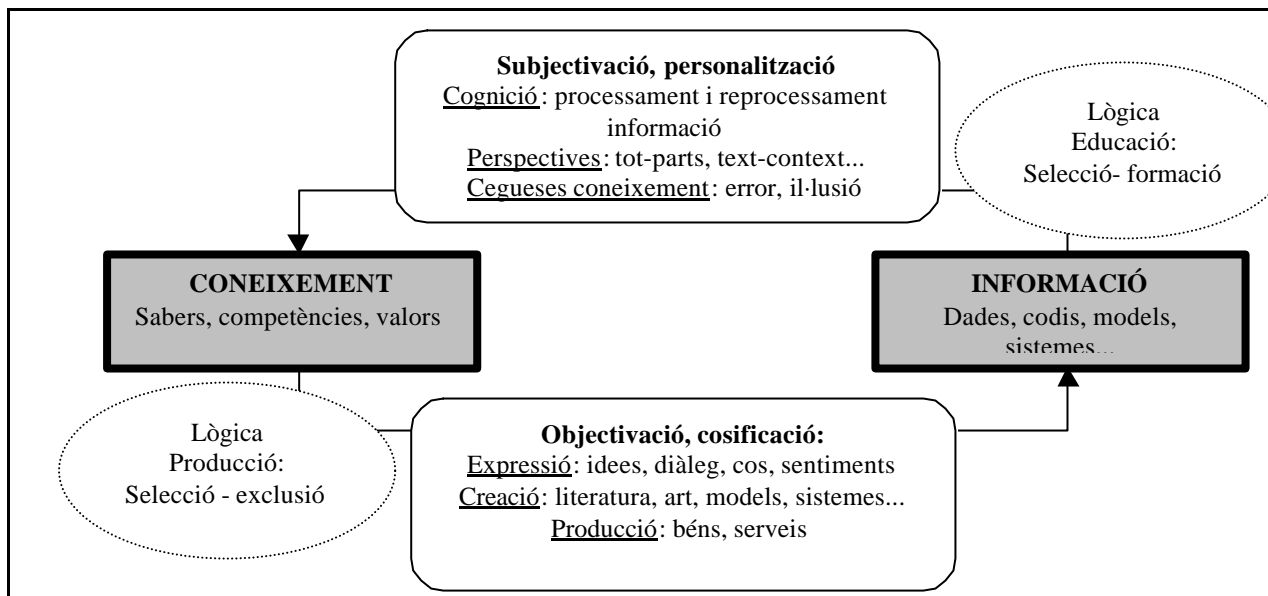
- a. Expressió d'idees, diàleg entre persones, expressió corporal, expressió no verbal, expressió simbòlica, expressió d'emocions i sentiments...
- b. Creació de literatura, art, models, sistemes, programes, software...
- c. Producció d'objectes, manufactures, serveis...

Els dos pols d'aquest procés de creació de coneixement i de producció d'informació responen a lògiques complementàries però diferents. En efecte, la lògica de l'educació es diferencia en la seva creació de la lògica de la producció d'informació pel seu caràcter actiu i sistèmic, això és, que creix tot integrant i estructurant informació, mentre que aquesta última és passiva i acumulativa. Això vol dir que necessita la ment (coneixement) per activar-se. En cada moment històric hi ha una relació entre el coneixement actiu en el cervell dels contemporanis i la informació codificada de la cultura. Per exemple, en el segle VIII, després del col·lapse del món grecoromà, hi havia més informació –creada per ments actives en el període precedent– que coneixement en el cervell dels contemporanis. Allò que no és a la ment cal comprendre-ho, integrar-ho i interpretar-ho adequadament, si no, es tendeix a oblidar-ho i menystenir-ho.

La lògica de l'educació opera sobre una realitat personal genéticoevolutiva, això determina que tota nova cognició parteixi de les anteriors i que la capacitat d'aprenentatge estigui condicionada per factors aptitudinals i actitudinals del subjecte, és a dir, que no sigui lineal ni homogènia. En l'aprenentatge intervenen factors racionals, però també i amb molta força factors emocionals que tenen la virtualitat d'incidir en les percepcions, les expectatives i les motivacions, etc. Però a més a més, l'aprenentatge està relacionat amb la memòria del subjecte, amb l'oblit, la ceguesa que defensa percepcions errònies tot rebutjant allò que és nou, els errors i les il·lusions que poden falsejar i deformar el coneixement. En definitiva, la lògica de l'educació integra les aptituds i motivacions de l'aprenent amb les cognicions que fa, més o menys encertades, a partir de les dades i informacions que extreu de les experiències personals i de l'ensenyament modulats per factors racionals o emocionals en un bucle sense fi de formació–selecció–formació. És una lògica peculiar, no lineal, que avança amb tempteigs, assaig i error, simulacions, aproximacions successives, tot implicant globalment l'aprenent.

La lògica de la producció d'informació a partir del coneixement de les persones es guia per l'impuls i la força expressiva, creativa o de producció. És una lògica que pot emprar amb èxit criteris d'eficàcia, eficiència, productivitat, anàlisi de costos i beneficis, etc., en un bucle sense fi de selecció–exclusió.

En la figura següent s'expressa gràficament el binomi coneixement–informació amb els descriptors que hem comentat.



3.2. LA PERSONA CONSTRUEIX EL CONEIXEMENT DES DE LA REALITAT I PRODUEIX INFORMACIÓ DES DEL CONEIXEMENT

La realitat que es captada i interioritzada pel subjecte és pluriforme. Els éssers humans tenim dos sistemes processadors d'informació: el genoma i el cervell. L'aprenentatge biològic és lent però segur, mentre que el cervell és més ràpid però insegur en l'enregistrament de la informació i procliu a l'error, l'oblí i la confusió. Els humans som capaços de transmetre informació de cervell a cervell per mitja de l'aprenentatge. El cervell individual processa l'aprenentatge, a partir de l'ensenyament i de les experiències que viu en els àmbits natural i social, que es manifesta en les conductes i en les actituds, però el modula, transforma i recrea a partir d'una perspectiva peculiar vital que és la seva consciència formada per una singular relació entre factors constitutius (herència, aptituds...) socioeconòmics i culturals i individuals (l'experiència vital precedent).

En conseqüència, distingim tres dimensions en el sistema d'aprenentatge humà:

- L'aprenentatge biològic com a realitat de la natura. És l'herència genètica de l'espècie humana. El genoma és el conjunt d'informació que conté l'herència genètica d'una espècie i el gen és la unitat d'informació genètica. El genoma s'actualitza existencialment a través d'individus que contenen la informació genètica de l'espècie. L'aprenentatge biològic es produeix a través de la selecció natural i l'aprenentatge adaptatiu.
- L'aprenentatge social com a realitat de la cultura. És l'herència cultural d'un grup humà més o menys gran. El conjunt d'informació que conté l'herència cultural s'anomena memoma. Hi ha una gran heterogeneïtat de memomes humans; diacrònicament, les diferents cultures que hi ha hagut al llarg de la història; sincrònicament, les diferents cultures actuals. Els memes són les unitats d'informació cultural. L'aprenentatge cultural té lloc mitjançant l'adaptació d'un grup al medi i els processos d'imitació, enculturació i educació.
- L'aprenentatge individual com a realitat del subjecte. És l'aprenentatge individual intransferible fruit de les pròpies vivències. L'experiència dels altres ens il·lustra, però hem de viure l'experiència humana en primera persona perquè ens formi.

El conjunt d'informació de la vivència d'una persona al llarg del seu procés vital l'anomenem vinoma. Els factors modeladors del vinoma són: el procés evolutiu vital (prenatal, infància, joventut, maduresa, vellesa,



etc.), els trets fisicoculturals bàsics (raça, ètnia, sexe –alteritat i orientació–, classe social, ideologia, professió, experiències vitals, etc.), la personalitat del subjecte entesa com a ajust particular al medi i els factors determinants de la conducta i les pròpies conductes. En conseqüència, les unitats d'informació vital o idiosincràtica s'anomenen vives.

La riquesa i el capital fonamental de la persona i dels grups socials és el coneixement. Tal com s'ha comentat abans, el que saben, saben fer i les actituds i valors que inspiren la seva acció. El coneixement presenta dues dimensions: la individual, relacionada amb la identitat i el sentit vital, i la professional, relacionada amb la creació cultural i la participació en la vida econòmica. L'acció humana en tots els àmbits i els seus efectes, en forma d'expressió, creació i producció, és conseqüència del coneixement de les persones o malauradament de la seva ignorància, error i il·lusió. En el primer cas, és font de progressiu desenvolupament i creixement humà; en el segon, de decisions errònies, destrucció i dolor.

Vivim en una societat oberta i dinàmica en què les persones creen i recreen constantment informació en forma d'expressivitat, creació cultural i producció de béns i de serveis. La raó de ser de l'educació és la capacitat de les persones –de la majoria de les persones– per participar activament en la vida social i productiva a partir de les seves aptituds i interessos. L'abast i la significació d'aquesta participació de les persones està determinada pel nivell i qualitat dels seus coneixements.

4. LES PERSONES EDUCADES CREEN LA VIDA DEMOCRÀTICA DE LA SOCIETAT

La qualitat del dia a dia a les ciutats depèn en gran mesura de la qualitat de les persones que hi viuen. En efecte, l'educació dels ciutadans està relacionada amb les condicions socials, econòmiques i emocionals, així com també amb l'aprofitament de les oportunitats, els projectes que s'impulsen, la qualitat dels serveis, la responsabilitat dels professionals, la bonhomia, la civilitat.

Sovint associem la idea de democràcia a eleccions, partits i institucions, i oblidem que la base de la societat democràtica radica en les persones (ciutadans). Les societats democràtiques avançades es caracteritzen per un tipus de relació entre representats i representants en què els primers són efectius beneficiaris de les institucions (seguretat, sanitat, educació, justícia, administració) i els segons responen al compromís adquirit amb els ciutadans, i on es garanteix la presència de mecanismes efectius de control del poder polític a través de l'entramat institucional (el poder és necessari, però perillós).

Així doncs, la democràcia és una forma permanent de governar els afers humans basada en la racionalitat. En relació amb els representants, aquesta forma política significa disposar de sistemes de garanties i de protecció contra l'opressió dels governants i, en relació amb els representats, adoptant un model basat en la visió de Stuart Mill (segle XVII), per al desenvolupament de la personalitat individual i l'increment de la felicitat com a via de millora de la Humanitat. Aquesta perspectiva optimista aporta al sistema democràticoliberal una orientació que permet interpretar la democràcia, més enllà dels factors formals abans esmentats, com a resultat de la millora de les capacitats humanes. La democràcia, entesa així, és clarament superadora d'una visió en què el ciutadà (representat) queda reduït i atrapat a les funcions d'elector/espectador i de productor/consumidor.

En conseqüència, el model democràtic de societat es basa en la convicció de la millora de les possibilitats de les persones i de la societat i la convicció que no s'ha de conformar amb allò que ha rebut. Aquesta convicció és la que anima al desenvolupament del potencial de totes les persones i, a través d'aquestes, de la societat en conjunt.

En aquest sentit, com assenyala Touraine (1997), "avui la sort de la democràcia, definida com una política del subjecte, es juga a l'escola i a la ciutat" sempre que l'educació assumeixi dos objectius igualment importants: per una banda, la formació de la racionalitat i de la capacitat d'acció racional; per l'altra, el



desenvolupament de la creativitat personal i del reconeixement de l'altre com a subjecte. Aquesta visió política de l'educació (en el sentit aristotèlic de *polités* = ciutadà) qüestiona el paper tradicional de l'educació com un espai temps en què la població escolar queda separada de la resta de la societat entretinguda en rutines formalitzades i selectives de transmissió del coneixement. L'educació formal haurà d'ampliar el ventall d'aptituds socialment reconegudes de manera que totes les persones trobin estímuls i oportunitats per al seu desenvolupament. La ciutat haurà d'adoptar un clar compromís per oferir als ciutadans espais d'acció racional en les decisions ciutadanes i de creativitat personal. L'escola, la ciutat i els ciutadans hauran de potenciar escenaris i oportunitats de relació, comunicació i interacció entre persones que porti al reconeixement dels altres, des de la igualtat bàsica, a la diversitat i complexitat constitutiva de la condició humana.

El model educatiu del segle XXI té com a centre la persona: unitat (igualtat bàsica), diversitat (diferències personals, ètniques, culturals i de projecte vital) i complexitat (en part previsible i en part imprevisible per la incidència singular de factors racionals (idees, projectes), emocionals (passió, emoció, frustració, empeny) i evolutius (infància, joventut, maduresa, vellesa).

5. ELS PROGRAMES CIUTAT-ESCOLA

Fins aquí hem considerat la importància de l'educació per a la vida, personal i comunitària. La ciutat també pot contribuir a l'educació dels ciutadans proporcionant escenaris rics en significat cultural i endegant projectes d'interacció entre el medi ciutadà i les institucions educatives. Els programes ciutat-escola expressen aquest propòsit. Les iniciatives endegades en aquest camp són diverses però apassionants, perquè obren vies inèdites. A continuació, intentarem caracteritzar-les des de la perspectiva de l'educació de nens i joves. Interessa comprendre aquests programes com a contribució a la construcció del coneixement.

5.1. LA CIUTAT I EL MEDI NATURAL

El 80% de la població mundial és urbana. La ciutat és la creació cultural per excel·lència. És un espai dens en recursos elaborats i en relacions humanes. Explorar, comprendre i interactuar en aquest medi és un afer de l'educació, però cal anar més enllà. El contrapunt de la ciutat és l'entorn natural, que és el context bàsic on es desenvolupa la vida: paisatge, vida vegetal i animal, aigua, aire, silenci i recursos. L'ús racional del medi, la seva protecció i conservació eficient, és la fita de tots i tema prioritari de l'educació. Els programes ciutat-escola han de respondre i integrar aquesta visió de la realitat: la cultura i la natura. Una cultura sensible als valors naturals que protegeixi i respecti la natura.

5.2. APORTACIONS EDUCATIVES DELS PROGRAMES CIUTAT-ESCOLA.

Bàsicament aporten "escenaris" i "experiències" a nens i joves.

- A. Escenaris.** Els museus, les institucions, els paisatges, etc., són escenaris rics en estímuls intel·lectuals i emocionals que posen a l'abast dels alumnes la riquesa cultural que contenen, però que necessàriament s'han d'entendre i interpretar adequadament. Els alumnes han de construir significats tot relacionant-los amb les idees precedents i així



construir el coneixement. Els escenaris han de permetre l'observació atenta dels elements que contenen i facilitar la inferència de nexes i de significats no evidents a partir dels coneixements previs de l'alumne i de les aportacions dels docents. En qualsevol cas, tot escenari educatiu ha de ser una oportunitat de motivació, de descoberta autònoma i d'acció.

- B. Experiències.** Hem comentat en apartats anteriors la importància de les experiències vitals en l'educació. El camp experiencial de nens i joves sovint queda circumscrit a la família, l'escola i els grups d'amics. L'ampliació d'aquest horitzó proporcionant als joves noves experiències relacionades amb la solidaritat, la protecció dels drets humans i la natura, l'esport i el lleure, els viatges, així com també la participació en grups amb finalitats culturals, associatives, recreatives, etc., té un gran potencial educatiu. Com sabem, les experiències viscudes permeten integrar en un tot els aprenentatges heterogenis en una visió de conjunt i contribueixen a conformar el caràcter. Nens i joves haurien de viure, en uns casos, i comprendre, en altres, un conjunt d'experiències humanes bàsiques relacionades amb:
- a. L'autonomia personal. Aprendre a ser i assumir tasques i responsabilitats. Autoconsciència: reflexió i meditació. Autopercepció: imatge directa i indirecta. Autocontrol: regulació. Autorerealització: carrera personal, projectes, compromís...
 - b. Les relacions humanes. Aprendre a interactuar amb altres posant de manifest diferents rols. Relacions entre iguals, relacions professionals, relacions de poder, relacions emocionals, relacions ciutadanes, etc.
 - c. Els límits humans. Temps i espai (fragilitat de l'existència, distància). Dolor, malaltia, sofriment, mort...
 - d. La condició humana. Caràcter evolutiu: infància, joventut, maduresa, vellesa. Identitat triúnica: unitat o igualtat bàsica dels humans, diversitat amb totes les diferències individuals i socials: raça, ètnia, sexe, recursos, etc., i complexitat. La relació de la persona i el medi dona lloc a personalitats molt variades i complexes. Alguns trets característics d'aquesta complexitat són:
 - La vivència de les oportunitats vitals amb l'experiència d'èxit, fracàs, competència, esforç, compromís, solidaritat, frustració, etc.
 - La ignorància i l'error, l'engany, les decisions errònies, la il·lusió que deforma la realitat, etc.
 - L'experiència del mal amb la falsedat, la utilització de l'altre, la crueltat, la destrucció, etc.
 - L'amor, la saviesa, la bogeria, el poder, la generositat, l'abnegació, la cooperació...
 - e. La natura. Experiència en diferents paisatges i valors ecològics.
 - f. La cultura. Experiències relacionades amb la literatura, la música, el teatre, la història, etc.

5.3. GRAU D'IMPLICACIÓ I DE PARTICIPACIÓ EN LES ACTIVITATS

En funció del tipus d'activitat educativa i de l'edat i les característiques personals dels alumnes es poden identificar diferents graus d'implicació i de participació en les activitats educatives. L'experiència educativa que viuran nens i joves dependrà en gran mesura del grau d'implicació i de l'impacte personal. Bàsicament es poden establir els següents nivells d'implicació i de participació.



NIVELL D'IMPLICACIÓ	FUNCIÓ
Observació	Espectador, visita
Acció	Operar, aplicar
Implicació	Participació, col·laboració
Projecte	Estratègia. Objectius i mitjans
Experimentació	Provar. Valorar

5.4. GESTIÓ DE LES ACTIVITATS CIUTAT-ESCOLA

Les activitats dels programes ciutat-escola són promogudes i facilitades per un munt d'institucions ciutadanes públiques i privades. Normalment, la seva gestió és impulsada per les respectives institucions sota el patrocini de l'autoritat municipal. La gestió ordinària dels programes es pot fer segons diverses modalitats amb més implicació dels centres educatius o amb menys.

- a. Oferta i demanda. Les institucions ciutadanes fan una oferta i els centres educatius en demanen com a usuaris.
- b. Gestió compartida. Participació activa entre institucions ciutadanes i escoles en la planificació, desenvolupament i valoració final.